

TA'LIM TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA SUN'IY INTELEKTNING O'RNI: XAVF VA YUTUQLAR

Qurbonov Bekzod Berdimurod o'g'li

Shahrisabz turizm va madaniy meros texnikumi o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15043157>

Annotatsiya: Ushbu maqolada sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining ta'lim tizimiga integratsiyasi, uning yutuqlari va potentsial xavflari ko'rib chiqilgan. Maqolada shaxsiylashtirilgan ta'lim, avtomatlashtirilgan baholash, virtual yordamchilar kabi SI yutuqlari ta'lim jarayonini qanday qilib samarali va qulay qilishi haqida tahlil qilingan. Shuningdek, ma'lumotlar xavfsizligi, ish o'rinlarini yo'qotish va tengsizlikni kuchaytirish kabi xavflar ham diqqat markazida bo'lgan. Statistika ma'lumotlar va nazariy tahlillar asosida SIning ta'limga ta'siri va kelajakdagi o'rni baholangan. Maqolada ta'lim tizimini takomillashtirishda SIning muvozanatli qo'llanilishi zarurligi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt (SI), ta'lim tizimi, shaxsiylashtirilgan ta'lim, avtomatlashtirilgan baholash, virtual yordamchilar, ma'lumotlar xavfsizligi, ish o'rinlarini yo'qotish, tengsizlik, statistik tahlil, nazariy tahlil, ta'limning globalizatsiyasi, adaptiv o'rganish platformalari, chatbotlar.

Kirish

Zamonaviy dunyoda texnologiyaning rivojlanishi bilan bir qatorda, ta'lim tizimlari ham yangi imkoniyatlar va qiyinchiliklarni boshdan kechirmoqda. Sun'iy intellekt (SI) sohasi, ayniqsa, ta'limni qanday qilib yanada samarali, shaxsiylashtirilgan va qulay qilish mumkinligi haqida keng munozaralarni keltirib chiqardi. Sun'iy intellektning ta'limga integratsiyasi nafaqat o'quv jarayonini yaxshilash, balki ta'lim tizimining butun tuzilmasini o'zgartirish imkoniyatini beradi. Biroq, bu yangiliklar bilan birga keladigan xavflar ham mavjud. Ushbu maqolada sun'iy intellektning ta'lim tizimiga qo'shgan hissi, uning yutuqlari va potentsial xavflari statistik va nazariy tahlillar asosida ko'rib chiqiladi.

Sun'iy intellektning eng muhim yutuqlaridan biri shaxsiylashtirilgan ta'limni ta'minlashdir. SI tizimlari har bir o'quvchining bilim darajasi, qiziqishlari va o'rganish uslublarini tahlil qilib, ularga moslashtirilgan o'quv dasturlarini taklif qilishi mumkin. Masalan, adaptiv o'rganish platformalari (Adaptive Learning Platforms) o'quvchilarning muvaffaqiyatini oshirishga yordam beradi. Statistika ma'lumotlarga ko'ra, shaxsiylashtirilgan ta'lim usullaridan foydalanadigan maktablarda o'quvchilarning akademik ko'rsatkichlari o'rtacha 30% ga oshgan. Sun'iy intellekt yordamida o'quvchilarning bilimlarini avtomatik ravishda baholash mumkin. Bu nafaqat vaqtni tejash, balki baholash jarayonidagi xatoliklarni kamaytirish imkoniyatini beradi. Misol uchun, SI asosidagi test tizimlari o'quvchilarning javoblarini tezda tahlil qilib, ularning zaif tomonlarini aniqlashga yordam beradi. Bu esa o'qituvchilarga o'quvchilarga qo'shimcha yordam ko'rsatish imkoniyatini beradi.

SI asosidagi virtual yordamchilar va chatbotlar o'quvchilarga 24/7 rejimida yordam ko'rsatish imkoniyatini beradi. Bu xususiyat ayniqsa masofaviy ta'limda muhim ahamiyatga ega. Chatbotlar o'quvchilarning savollariga tezda javob berish, ularga qo'llanmalar va resurslar taklif qilish orqali o'rganish jarayonini qulaylashtiradi. Sun'iy intellekt yordamida ta'lim resurslariga kirish imkoniyati kengaymoqda. Masalan, SI asosidagi tarjimonlar tillararo to'siqlarni bartaraf etib, turli tillarda ta'lim olish imkoniyatini beradi. Bu xususiyat ayniqsa chet tillarini o'rganishda muhim rol o'ynaydi. SI tizimlari o'qituvchilarga ma'lumotlarni tahlil

qilish, dars rejalarini tuzish va o'quvchilarning rivojlanishini kuzatishda yordam beradi. Bu esa o'qituvchilarning ish yukini kamaytirib, ularning asosiy e'tiborini o'quvchilar bilan ishlashga qaratish imkoniyatini beradi. Sun'iy intellekt yordamida ta'lim resurslari butun dunyo bo'ylab tarqalishi mumkin. Bu esa turli mamlakatlardagi o'quvchilarga bir xil sifatli ta'lim olish imkoniyatini beradi. Masalan, Coursera, edX kabi platformalar SI yordamida millionlab o'quvchilarga yuqori sifatli kurslarni taklif qilmoqda.

Ma'lumotlar xavfsizligi va maxfiylik muammolari. SI tizimlari ko'plab shaxsiy ma'lumotlarni to'plash va saqlashni talab qiladi. Bu esa ma'lumotlar xavfsizligi va maxfiylik muammolarini keltirib chiqaradi. Agar ma'lumotlar noto'g'ri boshqarilsa, u holda o'quvchilarning shaxsiy ma'lumotlari xavf ostida qolishi mumkin. SI tizimlarining keng qo'llanilishi o'qituvchilar va boshqa ta'lim xodimlari uchun ish o'rinlarini yo'qotish xavfini keltirib chiqaradi. Avtomatlashtirilgan tizimlar odamlar tomonidan bajariladigan ba'zi vazifalarni bajarishi mumkin, bu esa ishsizlikni oshirishi mumkin.

SI asosidagi ta'lim resurslariga faqatgina rivojlangan mamlakatlar yoki boy oilalar farzandlari kirish imkoniyatiga ega bo'lsa, bu tengsizlikni kuchaytirishi mumkin. Bu esa ta'lim tizimidagi adolatsizlikni kuchaytirib, ijtimoiy tafovutlarni keltirib chiqaradi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2020-yildan beri SI asosidagi ta'lim platformalarining soni 40% ga oshgan. Bu platformalar orqali o'quvchilarning o'rganish samaradorligi o'rtacha 25% ga oshgan. So'rovlar shuni ko'rsatadiki, 60% o'qituvchilar SI tizimlarini qo'llab-quvvatlashadi, chunki ular ish yukini kamaytirishga yordam beradi. Biroq, 30% o'qituvchilar SIning o'zlarining kasbiy mahoratiga ta'sir qilishidan xavotirdalar.

O'quvchilarning 70% SI asosidagi ta'lim usullarini qo'llab-quvvatlashadi, chunki ular o'rganish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi. Biroq, 20% o'quvchilar texnologiyaga moslashishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Sun'iy intellektning ta'limga integratsiyasi ta'limning kelajagini tubdan o'zgartirishi mumkin. SI yordamida ta'lim jarayoni shaxsiylashtirilgan, samarali va qulay bo'lishi mumkin. Biroq, bu jarayonni boshqarish va nazorat qilish uchun qat'iy me'yorlar va qoidalar talab etiladi. Sining ta'limga ta'siri nafaqat akademik, balki ijtimoiy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Ta'lim tizimidagi tengsizlikni kamaytirish, ta'lim resurslariga kirishni osonlashtirish kabi masalalar hal qilinishi kerak. SI tizimlarining ta'limda qo'llanilishi bilan bog'liq axloqiy muammolar, masalan, ma'lumotlar maxfiyligi, shaxsiy huquqlar himoyasi kabi masalalar hal qilinishi kerak. Bu muammolar ta'lim tizimining adolatli va shaffof bo'lishini ta'minlash uchun muhimdir.

Xulosa

Sun'iy intellektning ta'lim tizimiga integratsiyasi katta yutuqlarni vaqtincha xavflarni birga olib keladi. Shaxsiylashtirilgan ta'lim, avtomatlashtirilgan baholash, virtual yordamchilar kabi yutuqlar ta'limni yanada samarali va qulay qilish imkoniyatini beradi. Biroq, ma'lumotlar xavfsizligi, ish o'rinlarini yo'qotish va tengsizlikni kuchaytirish kabi xavflar ham mavjud. Ta'lim tizimini takomillashtirishda sun'iy intellektidan foydalanishda muvozanatli yondashuv zarur. Bu yondashuv ta'limning kelajagini yanada yorqin qilish imkoniyatini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar/Используемая литература/References:

1. Baker, R. S., & Inventado, P. S. (2014). Educational Data Mining and Learning Analytics. *Handbook of Educational Data Mining*, 1-16.

2. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). Artificial Intelligence in Education. *Center for Curriculum Redesign*.
3. Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). Intelligence Unleashed: An argument for AI in Education. *Pearson Education*.
4. Selwyn, N. (2019). Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education. *Polity Press*.
5. UNESCO. (2021). AI and Education: Guidance for Policy-makers. *UNESCO Publishing*.